

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XIV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUL, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 14-son (28-iyul, 2026-yil).– 99 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyul

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XIV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

OMONILLA MADAYEVNING "ALPOMISH" DOSTONIGA OID ILMIY-ESTETIK QARASHLARI

Mamadaliyeva Mamlakat Qaxramon qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o'zbek tili va adabiyoti universiteti doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Omonilla Madayevning "Alpomish" dostoni haqidagi ilmiy-nazariy qarashlari va dostonidagi xalqimizning o'ziga xos urf-odatlarini haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: doston, baxshi, erkinlik, davlat boshqaruvi, safar.

SCIENTIFIC AND AESTHETIC VIEWS OF OMONILLA MADAYEV ON THE EPISTLE "ALPOMISH"

Mamadaliyeva Mamlakat Qakhramon kizi

PhD student of the Tashkent State University of
Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi

Annotation. This article examines Omonilla Madayev's theoretical views on the Alpomish epic and the unique traditions of our people found in it.

Keywords: epic, bakhshi, freedom, public administration, travel.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i14/n15>

"Alpomish" dostoni o'zbek xalqining ma'naviy qiyofasini aks ettiradi. U o'zida xalq ruhi, orzu-intilishlari, qadriyatlarini mujassamlashtirgan. Bu doston ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Olim Omonilla Madayevning bu haqida ko'plab maqolalari, metodik qo'llanmasi va "Alpomish bilan suhbat" risolasi mavjud. Ushbu risola ona tili va adabiyot o'qituvchilari va talabalarga tarixiy dostonning chuqur anglashga va xalqimizning shonli tarixini yorqinroq tushunishga yordam beradi. Davlatimizning birinchi Prezidenti Islom Karimovning "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asarida ham "Alpomish" dostoni haqida: "Xalqimiz shonli tarixini doston deb bilsak, "Alpomish" uning shohbaytidir", [1-32] - degan ajoyib fikrlar aytilgan. Baxshilarning baxshichilik salohiyati ham ushbu dostonni qay darajada ayta olishiga qarab belgilangan. Olim risolaning kirish qismida "Alpomish" dostonining bizgacha yetib kelishida hissa qo'shgan olimlar: Abdurauf Fitrat, G'ozzi Olim Yunusov, Hamid Olimjon, Oybek, G'afur G'ulom, Maqsud Shayxzoda, V.M. Jirmunskiy, Hodi Zaripov, bunga qo'shimcha Muhammadnodir Saidov, To'ra Mirzayev, Bahodir Sarimsoqov kabi olimlar bu dostonni ilmiy jihatdan o'rganligini haqida aytib o'tgan. Omonilla Madayev ham yuqoridagi olimlar kabi bu dostonning ma'nolar xazinasini ochib berishga xizmat qiladi. Uning fikricha: "Alpomish" dostonida bugungi kun hayotimizdagi deyarli hamma muammolar haqida turli munosabatlar bilan fikr yuritilgan. Bozordagi savdo-sotiqnlarni tartibga solishdan tortib jamoadagi har bir vakilning fikrini eshitish odobigacha bo'lgan tartiblar o'z ifodasini topgan." [2-4]

Risolada dostonning yaratilish ildizlari haqida aytilib, dostonning qadim zamonlardayoq mif, afsona, ertak sifatida aytib kelingani, keyinchalik baxshilar tomonidan doston tarzida kuylanib bugungi holatga kelgani hamda olimlar tomonidan to'rtta yirik: qo'ng'iroq, o'g'iz,

qipchoq, oltoy versiyalari mavjudligi, bular orasida qo'ng'iroq versiyasi boshqalariga qaraganda hajm va badiiyat jihatdan mukammal ekani ta'kidlangan.

Davlatni boshqarish tadbirlari hamma zamonlarda ham dolzarb masala bo'lib kelgan. Xalqning tinch, farovon, osoyishta yashashi yoki urush-janjallar, adolatsizliklar girdobida qolib qiynalishi davlat boshqaruvchisining adolatli, yurtparvar ekanligiga yoinki qonxo'r zolimligiga bog'liqligi hech kimga sir emas. Shu sababdan qadim-qadim zamonlardayoq ota-bobolarimiz odil podshoni orzu qilib yashashgan, orzularidagi ulug' shaxslar haqida afsonalar, ertaklar, rivoyatlar-u dostonlar yaratishgan, onalarimiz, buvilarimiz esa farzandlarining komil inson bo'lib ulg'ayishini, jamiyatning adolat qaror topishini istab ijtimoiy allalarni yaratishgan. Xalqning ana shunday orzu-istaklari "Alpomish" dostonida ham o'z ifodasini topgan. Ushbu risolada xalqimiz tarixida davlatchilikning vujudga kelishi, uni boshqarish yo'l-yo'riqlari, davlatni boshqaruvchi podshohning xislatlari, uning vazifalari, rahbarlik qobiliyati, podsho ega bo'lishi lozim bo'lgan xarakter, xislat va qobiliyat haqida so'z boradi. Folklorshunos olim Jabbor Eshonqul "Alpomish" dostoni bosh qahramon Alpomishni mastlik va ruhiy behushlik (ramziy o'liklik) tufayli yetti yil zindonda o'tirishi ham bejiz emas, balki bu yillardan keyin ozod bo'lishi bir maqom yuqoriga ko'tarilganligiga ishora qiladi deb ta'kidlaydi, bu maqom esa yurtga bosh bo'lish, saltanatga egalik qilish qudratini ifoda etadi.[3-81] Qahramonning zindonda bandi bo'lib, so'ng qiyofa o'zgartirib qaytishi, bu uning narigi dunyoga safar qilganidan, qayta tug'ilib yuksak maqomga erishganidan dalolat beradi. [3-82]

Yer yuzidagi jamiki yaratilgan jonzo'tning bari erkinlik istab yashaydi. Ozodlik barcha yaratiq uchun eng oliy ne'mat hisoblanadi. Insoniyat uchun muhim bo'lgan yana bir erkinlik borki, bu - so'z erkinligidir. Bu borada ham "Alpomish" dostonida bir qancha fikrlar berilganligi ushbu risolada o'z ifodasini topgan.

«Alpomish» dostonida shaxs erki, so'z erkinligi va ularning zamonaviy demokratik tamoyillar bilan muqoyasasi

«Alpomish» dostoni shunchaki qahramonlik eposi bo'lib qolmay, balki o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan huquqiy va axloqiy dunyoqarashini, shaxs erkinligiga bo'lgan yuksak ehtiromini aks ettiruvchi bebaho manbadir. Dostondagi so'z erkinligi va shaxs daxlsizligi masalalarini bugungi rivojlangan davlatlarning demokratik mezonlari bilan muqoyasa qilsak, xalqimiz tasavvurida inson qadri qanchalik yuqori baholanganiga guvoh bo'lamiz.

1. So'z erkinligi va jamiyatdagi ijtimoiy tenglik

Dostonda tabaqalanish va boylik farqiga qaramay, har bir shaxsning o'z fikrini ochiq-oydin bayon etish huquqi ta'minlangani yaqqol ko'zga tashlanadi: Chapanitob boyvachcha obrazi: Sunnat tuyida barcha el yig'ilib turganda, aka-uka Boybo'ri va Boysarining farzandsizligini hech bir hayiqmasdan, ro'y-rost yuziga aytishi jamiyatda fikr bildirishga g'ov bo'ladigan sun'iy tosiqlar yo'qligini ko'rsatadi. Yortiboy oqsoqol masalasi: Ijtimoiy mavqeyi past, «piyoladan choy, bo'sag'adan joy tegmaydigan» kambag'al Yortiboy oqsoqolning davlatli boyga maslahat berishga, hatto unga yolg'on gapirib bo'lsa-da yo'l ko'rsatishga haddi sig'ishi — oddiy insonning ham qaror qabul qilish jarayonida o'z o'rni va so'z huquqi bo'lganidan dalolat beradi. Barchinoyning jur'ati: Qalmoq yurtiga safar oldidan Barchinoyning enasiga aytgan gaplarida ham ayol kishining o'z oilasi va kelajagi haqida mustaqil fikr bildirish huquqi yorqin namoyon bo'ladi. 2. O'z taqdirini o'zi belgilash va xatti-harakatlar erkinligi Shaxs erkinligi faqatgina so'zda emas, balki amaliy harakatlarda, insonning o'z xohish-istagiga ko'ra taqdirini

belgilashida ko'rinadi: «Shaxs erkinligi faqat o'z fikrlarini bayon etish bilan cheklanmaydi. Shaxs erki insonning istagiga ko'ra o'z taqdirini o'zi belgilashini, o'z xohishiga ko'ra harakat qilishini ham taqozo etadi.» Barchinoyning shart qo'yishi: Sharq mumtoz jamiyatlarida ayol kishining erki cheklangan degan qarashlarga zid ravishda, Barchinoy turmushga chiqish masalasini o'zi hal etadi. U alp-botirlarga to'rtta shart qo'yish orqali o'z taqdirini begona va nomunosib kimsalarga (Qalmoq alplariga) topshirib qo'ymaslik huquqini ta'minlaydi. Boysarining ko'chishi: Zekot bermaslik va o'z mustaqilligini saqlab qolish maqsadida Boysarining qalmoq eliga ko'chib ketishi — insonning o'z e'tiqodi hamda erkinligi uchun yashash joyini erkin tanlash huquqining ko'rinishidir. Alpomishning jasorati: Alpomishning Barchin va o'z elini himoya qilish uchun xavfli qalmoq safariga o'tlanishi — erkin insonning o'z burchi va ahdini bajarish yo'lidagi ixtiyoriy, mas'uliyatli xatti-harakatidir. 3. Zamonaviy demokratiya va xalq ruhiyati Mashhur folklorshunos olim Omonilla Madayev dostonni xalq ruhiyatining timsoli, tarixiy xotira va axloqiy qadriyatlar manbayi sifatida tahlil qiladi. Haqiqatan ham, «Alpomish» dostonidagi shaxs erki, so'z va harakat erkinligi bugungi kunning eng yuksak demokratik mezonlari bilan o'lchanganda ham g'oyat odilona yechim topgan.

Xalq tasavvurida yillar va asrlar davomida shakllangan inson qadr-qimmat, tenglik hamda har bir shaxsning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqi ushbu dostonda shunchaki qog'ozdagi qoida emas, balki jamiyatning yashirin va mustahkam hayotiy qonuni sifatida o'zining mukammal ifodasini topgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Ислон Каримов. Юксак – маънавият энгилмас куч – Тошкент: Маънавият, 2008, 32-33 б.
2. Мадаев О. “Алпомиш” билан суҳбат. – Т.: “Маънавият”. 1999. Б –4
3. Eshonqul Jabbor. Mifologik tafakkur talqini. Toshkent: Akademnashr, 2025. -B-81

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XIV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, iyul

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.

XIV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.

2-jild, 14-son (28-iyul, 2026-yil). – 99 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyul.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.